

ΘΕΜΑ Α1

Α. Πανελλήνιον συμβουλευτικό όργανο που επανδρώθηκε από τον Καποδίστρια, με αντιπροσώπους και των τριών παρατάξεων (δηλαδή το αγγλικό, το γαλλικό και το ρωσικό κόμμα), προκειμένου να εξασφαλιστεί εσωτερική γαλήνη καθώς η ύπαρξη των πρώτων κομμάτων ήταν πλέον δεδομένη.

Β. Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής Επιτροπή που ιδρύθηκε με βάση το άρθρο 11 της Σύμβασης της Λοζάνης (30 Ιανουαρίου 1923). Την αποτελούσαν έντεκα μέλη (τέσσερις Έλληνες, τέσσερις Τούρκοι και τρία μέλη-πολίτες ουδέτερων κατά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο κρατών) με αρμοδιότητα τον καθορισμό του τρόπου μετανάστευσης των πληθυσμών και της εκτίμησης της ακίνητης περιουσίας των ανταλλαξίμων καθώς και τη διευκόλυνση των ανταλλαξίμων στη μετακίνησή τους. Στο πλαίσιο αυτό, η Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής φρόντισε για τη μεταφορά στην Ελλάδα το 1924 και 1925 περίπου 200.000 Ελλήνων που είχαν παραμείνει στην Καππαδοκία και γενικότερα στην Κεντρική και Νότια Μικρά Ασία. Στη συνέχεια ανέλαβε το έργο εκτίμησης της αξίας των εκατέρωθεν περιουσιών που εγκαταλείφθηκαν. Για τη διευκόλυνση του έργου της ελληνικής αντιπροσωπείας στη Μικτή Επιτροπή συστάθηκε το 1924 η Γενική Διεύθυνση Ανταλλαγής πληθυσμών που υπαγόταν στο Υπουργείο Γεωργίας.

Γ. ΠΑΟΥΕΡ βρετανική εταιρεία που, την ίδια περίπου εποχή με την Ούλεν (το 1925), ανέλαβε την εγκατάσταση μονάδων παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος στην πρωτεύουσα αλλά και τη δημιουργία σύγχρονου δικτύου αστικών συγκοινωνιών, βασισμένου σε ηλεκτροκίνητα τραμ και λεωφορεία.

A2

A. Σ

B. Σ

Γ. Λ

Δ. Λ

Ε. Σ

ΘΕΜΑ Β1

(Σχολικό βιβλίο, σελ. 20, 1^η § κεφ. 2. Η εμπορική ναυτιλία)

Στη διάρκεια του 18ου αιώνα, παρατηρήθηκε σημαντική ναυτιλιακή και εμπορική δραστηριότητα σε πολλές παραλιακές περιοχές του ελληνικού χώρου και σε νησιά. Η δραστηριότητα αυτή ευνοήθηκε από διάφορες συγκυρίες, και ιδιαίτερα από την έξοδο της Ρωσίας στη Μαύρη Θάλασσα και το εμπόριο που αναπτύχθηκε στα λιμάνια της περιοχής (λ.χ. στην Οδησό) και της Μεσογείου. Με τη συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774) μεταξύ της Ρωσίας και της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, τα χριστιανικά – ελληνικά – πλοία προστατεύονταν από τη ρωσική ισχύ και έτσι ευνοήθηκε η ραγδαία ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους. Λίγο αργότερα, με τη Γαλλική Επανάσταση και τους Ναπολέοντειους πολέμους,

ευνοήθηκε ιδιαίτερα η ελληνική ναυτιλία. Η διάσπαση του ηπειρωτικού αποκλεισμού, τον οποίο είχε επιβάλει το αγγλικό ναυτικό στα γαλλικά λιμάνια, έφερνε μεγάλα κέρδη, ενώ ταυτόχρονα η εξαφάνιση των γαλλικών πλοίων από την Ανατολική Μεσόγειο δημιούργησε κενά, που έσπευσαν να εκμεταλλευτούν οι Έλληνες.

ΘΕΜΑ Β2

(Σχολικό βιβλίο, σελ. 97-98 κεφ. 5. Το Σοσιαλιστικό κόμμα)

Οι υψηλοί δείκτες ανεργίας και οι άθλιες συνθήκες εργασίας και διαβίωσης των εργατών οδήγησαν σε έντονη πολιτικοποίησή τους, κατά τη δεύτερη δεκαετία του 20ού αιώνα. Οι συνθήκες έδιναν την εντύπωση ότι οι πλούσιοι γίνονταν πλουσιότεροι και οι φτωχοί φτωχότεροι. Το 1918 ιδρύθηκε το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδος (Σ.Ε.Κ.Ε.) από συνέδριο σοσιαλιστών. Βασικές θέσεις του προγράμματός του ήταν δημοκρατία, παροχή εκλογικού δικαιώματος στις γυναίκες, αναλογικό εκλογικό σύστημα, εθνικοποίηση των μεγάλων πλουτοπαραγωγικών πηγών. Σχετικά με την εξωτερική πολιτική, ζητούσε ειρήνη, χωρίς προσάρτηση εδαφών, βασισμένη στο δικαίωμα αυτοδιάθεσης των λαών. Τα προβλήματα που αφορούσαν διαμφισβητούμενα εδάφη, θα λύνονταν με δημοψηφίσματα. Το Σ.Ε.Κ.Ε. ήταν το πιο αυστηρά οργανωμένο κόμμα. Έως το 1919 ήταν υπέρ της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Σταδιακά απομακρύνθηκε από αυτή, υιοθετώντας την αρχή της δικτατορίας του προλεταριάτου. Το 1924 μετονομάστηκε σε Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος (Κ.Κ.Ε.).

ΘΕΜΑ Γ1

Με την ίδρυσή της το Σεπτέμβριο του 1923 η Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ) είχε σαν βασική αποστολή να εξασφαλίσει στους πρόσφυγες παραγωγική απασχόληση και οριστική στέγαση. Για την αποκατάσταση του προσφυγικού πληθυσμού η ΕΑΠ έλαβε υπόψη της διάφορες παραμέτρους, μία εκ των οποίων ήταν και η διάκριση των προσφύγων σε «αστούς» και «αγρότες», γεγονός στο οποίο αναφέρονται τα δοθέντα παραθέματα.

Α) Η αγροτική αποκατάσταση στο μεγαλύτερο μέρος της ήταν έργο της ΕΑΠ. Απέβλεπε στη δημιουργία μικρών γεωργικών ιδιοκτησιών. Η εγκατάσταση των προσφύγων έγινε σε εγκαταλελειμμένα χωριά, σε νέους συνοικισμούς προσαρτημένους σε χωριά και σε νέους, αμιγώς προσφυγικούς συνοικισμούς. Ο παραχωρούμενος κλήρος ποίκιλλε ανάλογα με το μέγεθος της οικογένειας των προσφύγων, την ποιότητα του εδάφους, το είδος της καλλιέργειας και τη δυνατότητα άρδευσης. Συνήθως ο κλήρος δεν αποτελούσε ενιαία έκταση, αλλά τεμάχια αγρών που βρίσκονταν σε διαφορετικές τοποθεσίες. Στην αρχή η διανομή από τις υπηρεσίες εποικισμού ήταν προσωρινή. Θα γινόταν οριστική μετά την κτηματογράφηση από την τοπογραφική υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας. Εκτός από τη γη παραχωρούνταν στέγη, εργαλεία, σπόροι, λιπάσματα και ζώα. **Στο Κείμενο Α τονίζεται η συστηματική προσπάθεια που έγινε από την Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ) για παραγωγική εγκατάσταση των αγροτών μέσω της αγροτικής αποκατάστασης. Οι στόχοι της προσπάθειας αυτής συνίστανται στην παροχή γης για καλλιέργεια και μέσων καλλιέργειας για την υποστήριξη της παραγωγής. Κατά τον Διευθυντή Αγροτικής Αποκατάστασης της ΕΑΠ, το προσφυγικό στοιχείο αντιμετωπίστηκε όπως οι γηγενείς ακτήμονες, οι οποίοι είχαν ανάγκη ένα μέρος καλλιεργήσιμης έκτασης για την κάλυψη των βιοποριστικών τους**

αναγκών. Συνεπώς, τους δόθηκαν, όπως προαναφέρθηκε, γεωργικοί κλήροι, κατοικία, σπόροι, ζώα και διάφορα γεωργικά εργαλεία για την αξιοποίηση τους σε αγροτικές καλλιέργειες («εξομοιωθέντες προς τους ντόπιους...από την εγκατάσταση τους»). Την αξία του παραχωρούμενου κλήρου θα πλήρωναν οι πρόσφυγες με δόσεις. Ο τίτλος που δινόταν στους κληρούχους ήταν τίτλος απλής κατοχής. Θα γινόταν τίτλος πλήρους κυριότητας αργότερα, μετά την αποπληρωμή του χρέους. Μετά τη διάλυση της ΕΑΠ, το 1930, τα χρέη των αγροτών προσφύγων ανέλαβε να εισπράξει η Αγροτική Τράπεζα.

Β) Εν συνεχεία, αναφορικά με το σύστημα που τηρήθηκε για τη στέγαση των αγροτών Μικρασιατών προσφύγων εκείνη συνδέθηκε είτε με το σύστημα της ανέγερσης των οικιών απευθείας από την ΕΑΠ (εργολαβία), είτε με την ανέγερση από τους ίδιους τους πρόσφυγες με τη χορήγηση όλων των οικοδομικών υλικών (αυτεπιστασία). **Όπως επισημαίνεται και στη δευτερογενή πηγή Β, η δημιουργία κατοικιών απευθείας από την Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων αντιμετώπισε πλήθος δυσκολιών, κυρίως σε δυσπρόσιτες περιοχές, όπου δεν ήταν εύκολο να βρεθούν εργατικά χέρια και οικοδομικά υλικά («Η κατασκευή των κατοικιών έγινε... και εργατικών χεριών»).** Αρνητική κριτική για την εργασία τους αντιμετώπιζαν ιδιαίτερα οι εργολάβοι οι οποίοι, υπό την πίεση της άμεσης ανάγκης των προσφύγων, δημιουργούσαν κατοικίες «κακής ποιότητας». Από την άλλη πλευρά, διαφορετικό σύστημα ακολουθήθηκε με την ανέγερση κατοικιών από τον ίδιο τον προσφυγικό πληθυσμό. Υποχρέωση της ΕΑΠ ήταν η παροχή βασικών υλικών για οικοδόμηση (λόγου χάρη ξυλεία, κεραμίδια, καρφιά), καθώς και χρημάτων για την πληρωμή των οικοδόμων και των μαραγκών. Παράλληλα, υπήρχε και ένας υπεύθυνος εργοδηγός με βασική αρμοδιότητα την επίβλεψη των έργων και την παροχή προκαταβολών στους εργάτες, ενώ οι πρόσφυγες συνέβαλαν όπως μπορούσαν μέσω προσωπικής εργασίας και μεταφοράς των υλικών («Ο δεύτερος τρόπος συνίσταται... ανάλογα με τη σημειούμενη πρόοδο»).

Τα κτίσματα ήταν, συνήθως, δύο δωμάτια, μία αποθήκη και ένας σταύλος.

ΘΕΜΑ Δ1

Α)

Το κίνημα του Θερίσου δεν πέτυχε πλήρως τους στόχους του, αλλά έδωσε νέα ισχυρή ώθηση στο Κρητικό Ζήτημα και προκάλεσε θετικές εξελίξεις. Διεθνής Επιτροπή που ήλθε στην Κρήτη το Φεβρουάριο 1906, ανέλαβε να εξετάσει την κατάσταση και τους όρους λειτουργίας του αρμοστειακού καθεστώτος και να υποβάλει σχετική έκθεση. Έπειτα από μακρότατες και επίπονες διαβουλεύσεις με τον Ελ. Βενιζέλο και με την Ελληνική Κυβέρνηση, οι Μεγάλες Δυνάμεις κατέληξαν σε μια νέα ρύθμιση του Κρητικού Ζητήματος. **Πράγματι, η δευτερογενής πηγή του κειμένου Β αναφέρει ότι η Διεθνής επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η παραμονή του πρίγκιπα Γεωργίου στη θέση του ύπατου αρμοστή θα δυσχέραινε την ομαλή εξέλιξη της πολιτικής ζωής της Κρήτης, θεωρώντας ως καλύτερη λύση την άμεση ένωση του νησιού με την Ελλάδα.** Το οριστικό κείμενο των μεταρρυθμίσεων προέβλεπε την οργάνωση Κρητικής Χωροφυλακής με εντελώς νέο σχήμα, την ίδρυση Κρητικής Πολιτοφυλακής, με Έλληνες αξιωματικούς που προηγουμένως θα παραιτούνταν από τον ελληνικό στρατό, και την ανάκληση των ξένων στρατευμάτων, μετά την αποκατάσταση της εσωτερικής γαλήνης στην Κρήτη. **Τα παραπάνω επιβεβαιώνονται από την πηγή Β. Πιο αναλυτικά, ο Αντώνης Κλάφης αναφέρει ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις κατέληξαν τον Ιούλιο του 1906 στη συνολική διευθέτηση του Κρητικού Ζητήματος με την αναδιάρθρωση της**

χωροφυλακής με παράλληλη δημιουργία πολιτοφυλακής κάτω από την εποπτεία απόστρατων Ελλήνων αξιωματικών και την απόσυρση όλων των ξένων στρατιωτικών δυνάμεων από την Κρήτη.

B)

Η πολιτική του Βενιζέλου είχε θριαμβεύσει. Αμέσως έπειτα συγκροτήθηκε η Β' Συντακτική Συνέλευση, για την εκπόνηση νέου συντάγματος, και η πρώτη πράξη της ήταν η έκδοση ενωτικού ψηφίσματος, μέσα σε ατμόσφαιρα συμφιλίωσης και εθνικής έξαρσης. **Τα παραπάνω στοιχεία συμφωνούν με παράθεμα Γ, που αποτελεί δευτερογενή πηγή. Συγκεκριμένα, ο Θεοχάρης Δετοράκης παρουσιάζει στοιχεία σχετικά με τη Β' Συντακτική Συνέλευση των Κρητών, η οποία, αναλαμβάνοντας την εκπόνηση νέου Συντάγματος, εξέδωσε σε ατμόσφαιρα εθνικής συμφιλίωσης το ενωτικό ψήφισμα της 30ης Ιουλίου 1906. Ως αποτέλεσμα, άμεσα άρχισε το έργο της ανασυγκρότησης και οι Μεγάλες Δυνάμεις παραχώρησαν στην κυβέρνηση της Κρήτης δάνειο 9.300.000 γαλλικών φράγκων και ταυτόχρονα ρύθμισαν το ζήτημα των τόκων των προηγούμενων δανείων. Με νέα απόφασή τους οι Δυνάμεις παραχωρούσαν στο βασιλιά των Ελλήνων Γεώργιο Α' το δικαίωμα να διορίζει εκείνος τον Υπάτο Αρμοστή της Κρήτης (14 Αυγούστου 1906). Το νησί είχε ουσιαστικά καταστεί μια ιδιότυπη ελληνική επαρχία. Πράγματι, ο Θεοχάρης Δετοράκης επιβεβαιώνει την ιστορική αφήγηση, λέγοντας ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις με νέα τους απόφαση, η οποία πάρθηκε στις 14/08/1906 παραχωρούσαν στο βασιλιά των Ελλήνων Γεώργιο Α' το δικαίωμα να διορίζει εκείνος τον Υπάτο Αρμοστή της Κρήτης. Αυτό ήταν ένα πολύ σημαντικό βήμα στην προώθηση του Κρητικού Ζητήματος. Επιπλέον, ο Ελευθέριος Βενιζέλος μέσα από ένα άρθρο που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «Κήρυξ» των Χανίων (κείμενο Α- πρωτογενής πηγή), προβαίνει σε μία γενική αποτίμηση του Κινήματος του Θερίσου. Συγκεκριμένα, διαπιστώνει ότι πλέον ο Κρητικός λαός έχει το δικαίωμα γνώμης και κανείς πλέον δεν μπορεί να το αρνηθεί. Το Κρητικό Ζήτημα πλέον έχει αναγνωρισθεί ως εθνικό ζήτημα. Οι ελευθερίες του κρητικού λαού έχουν κατοχυρωθεί με νέο Σύνταγμα το οποίο είναι προϊόν σύσσωμης λαϊκής μιας επανάστασης.**

Επιμέλεια:

Γεωργέλης Βασίλης, Αθανασάκη Ανθή, Χατζηαγγέλογλου Κατερίνα, Βάρσος Χρόνης, Αινίτου Ελένη, Αθανασοπούλου Σοφία, Νικολαΐδου Μαρία, Μάνου Ειρήνη, Παπάζογλου Φανή

και τα κέντρα ΔΙΑΚΡΟΤΗΜΑ: Πειραιάς, Κερατσίνι, Διαδικτυακό, Ρέντη, Ηράκλειο Κρήτης, Θεσσαλονίκη Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη Αμπελόκηποι, Λαμία, Νέος Κόσμος, Καβάλα, Περιστερί Κέντρο